

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1743

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369546733

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369546733> | LOG_0262

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369546733>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

vis antheram gerit brevem Cumini semen referentem, odoris gravis & molesti, nec grati, qui proxime accedit illis Coculi Indici. Rami vero hisce racemis ex petiolis foliosis ortis onusti sunt.

Cumin-zaad, van reuk sterk-geyl, en niet zeer aangenaam, naastkomende met die van Coculi Indi. De takken staan met deze troffen uit den bladdragenden steel spruytende, beladen.

Tabula Centesima Trigesima Secunda

Ramum exhibet arboris Coeli seu Caju Langit.

De hondert twee- en dertigste Plaat

Vertoont een Tak van de Lugt-Boom, ofte de Caju Langit-Boom.

CAPUT QUINQUAGESIMUM PRIMUM.

Aalius.

A Alius duplex est, prima vulgaris seu parvifolia, altera latifolia est.

Parvifolia Aalius raro in arborem excrefcit, plerumque enim frutescit, in multos sese dividens breves ramos, unde & densam format comam. Ejus cortex est glaber & fuscus, ad furculorum ortum quodammodo hirtus, non per spinas, sed obtusos apices, ramulis vero folia alternatim insident, illaque Blimbingi teretis referunt, sunt autem rotundiora & glabrora, ac plerumque Ellipticæ figuræ, unum cum dimidio & binos pollices longa, glabra, & ad tactum mollia, intense viridia, paucisque albis venulis per-texta, subtus glauca, faporis ingrati, plurimi autem ramuli simul excrefcunt uno ex ortu.

Ex quavis fere foliorum ala capitula quædam viridia progerminant, quorum tamen unum tantum excrefcit in patinam quasi parvam, primo instar pomi viridem, dein rubentem, in cuius centro granulum locatur instar pisi, sed parum compressum & umbilicatum, & eleganter quoque rubens instar patinæ istius, intus in orbem planius nigra locantur semina, trigona, seu frustula referentia conscissi globuli, Acetosæ semina æmulantia. Patinæ hæc eleganter rubentes, seu calices ac fructus elegantem præbent aspectum inter læte viridem comam, diuque persistunt, folia vero potissimum exesa sunt a nigris formicis, quæ copiose hanc perambulant arborem, sicque nigerrima sunt: Cortex satis crassus est, succosus, interne ex purpureo rubens colore. Lignum album est, circa cor purpureum, satis solidum, non vero durabile.

Secundo Aalius latifolia humilis est arbor, plerumque crus & aliquando virum crassa, ejus cortex crassior est illo præcedentis, interne pallide rubens & succosus, folia ejus quoque alternata sunt, duplo & triplo longiora prioribus, hæc vero istas patinas seu caliculos non gerunt, fructusque plerumque rotundos referunt nucleos: Lignum externe albicat, interne rubet, prima species litorea amat inter alios frutices crescens, altera magis remote in ipsa terra in levibus silvis provenit.

Nomen. Nota est hæc arbor Hitoënsi nomine Aäl & Mabumäa, h. e. Pharmacum Sagueri. In Leytimora Eybetu Eër, h. e. Malaice Tomboan Autan, seu furculus, qui transmittitur.

Ufus utriusque arboris huc usque mihi nondum innotuit, apud Amboinenses enim spretus est frutex, corticem vero latifoliæ speciei vidi adhibitum ad Oebat Papeda defectu melioris. Idem quoque cortex Sagueri infunditur potui, si alius deficiat. Prima seu angustifolia species, si in arbusculam excreverit, truncum format durum, qui postibus minorum ædium inservire potest.

N. B. Huic capiti nullam inveni subjectam figuram.

LI. HOOFDSTUK.

De Aal-Boom.

A Al is tweederley, de eerste gemeene of kleinbladige, de tweede de grootbladige.

De kleinbladige Aal word zelden een boom, maar blyft meest een beester, die zig in weele korte takken verdeeld, en een digte struyk maakt. De schorsse is effen en bruyn, doch omtrent den oorspronk der telgen wat stekelig, 't welk egter geene doornen, maar stompe spitzen zyn, aan de telgen staan de bladeren verwisselt tegen malkander te weerzyden, en gelyken de bladeren van Blinbingum teres, dog ronder en gladder, meest ovaals-gewys, 1½ en 2. duymen lang, glad, en zagt in 't aantasten, hoog-groen, met weinige witte adertjes, van onderen blaauw-groen, onliefslyk van smaak, en zulke telgjes staan ettebyke by malkander, uit eenen oorspronk.

Bykans uit ieder schoot der bladeren komen eenige groene knopjes voort, waar van echter maar een tot perfectie komt, en verandert in een klein schotelken, 't welk eerst appel-groen, daar na rood werd, in de midden staat een korn, als een erwate, dog wat gedrukt, en met een kuyltje heen op, mede coraal-rood, gelyk 't schotelken, binnen staan in een kring veele swarte zaden, driehoekig, of als stukjes van een doorsneden kogel, gelykende 't zaad van Zuuring. Deze roode schoteltes en vruchten staan zeer mooy onder het blyde groene loof, en blyven daar lange aan zitten, doch de bladeren zyn meest doorwreten van swarte mieren, die overvloedig aan dezen boom woonen, en de afgevallene en drooge bladeren worden pikzwart. De schorsse is redelyk dik, sappig, en van binnen purper-rood; het hout wit, en omtrent 't bert ligt-purper, redelyk digt, doch niet durabel.

2. De breedbladige Aal werd een lagen boom, in 't gemeen een dye, en zomtyds een man dik: De schorsse is dikker dan aan de voorige, van binnen ligt-rood en zappig; de bladeren staan ook in verwisselde ordre aan haare ryskens, wel twee en driemaal langer dan de vorige, behalven dat men hier aan zo merkelyke schoteltes niet ziet, en meest ronde korns werden; 't hout is van buiten wit, maar hoe meerder na binnen toe, hoe roder; 't eerste geslagt wast geern omtrent den strand, onder andere ruygte, 't ander wast verder landwaard in, in 't kreupel bosch.

Naam. Hy is bekend met de Hitoëze naam Aäl, en Mahumäa, dat is Pharmacum Sagueri. Op Leytimor Hyhetu Eër, dat is in 't Maleys Tamboan autan, of een uitspruytsel, dat verzonden word.

Gebruik. Tot nog toe is my geen gebruik bekend van beyde deze bomen, zynde by de Amboinezen een ongeagten struyk, doch de schorsse van 't breedbladige heb ik zien gebruyken tot Oebat Papeda, en dat al mede by gebrek van beter. Dezelfde schorsse word ook in de Saguer gedaan, als men geen ander beeft. De eerste of kleinbladige zoorte tot een boompje geworden, gewind een hard hout, 't welk men tot stylen aan kleene buyzen gebruyken kan.

N. B. Ik heb by dit Hoofdstuk geen figuur gevonden.